

## SADRŽAJ

Željko Radinković	
Filozofija tehnike od egzistencijskog racionalizma do umeća mogućeg (Predgovor) .....	9
Maks Benze	
Tehnička egzistencija .....	31
Kristof Hubih	
Sredstvo .....	71

## FILOZOFIJA TEHNIKE OD EGZISTENCIJSKOG RACIONALIZMA DO UMEĆA MOGUĆEG

Iako se pitanjima tehnike i tehničkog delanja bavio nemali broj klasika filozofskog mišljenja, filozofija tehnike, kao disciplina, relativno je novijeg datuma. Prvu knjigu, pod nazivom *Osnovne crte filozofije tehnike* (*Grundlinien einer Philosophie der Technik*), objavljuje 1877. godine Ernst Kapp (*Ernst Kapp*).<sup>1</sup> Potom će se filozofijom tehnike kao disciplinom baviti i Fridrih Dessauer (*Friedrich Dessauer*), koji 1927. godine objavljuje knjigu *Filozofija tehnike*.<sup>2</sup> *Problem realizacije* (*Philosophie der Technik. Das Problem der Realisierung*).

---

<sup>1</sup> Ernst Kapp, *Grundlinien einer Philosophie der Technik. Zur Entstehungsgeschichte der Kultur aus neuen Gesichtspunkten*, Düsseldorf: VDI-Verlag, 1877/1978.

<sup>2</sup> Friedrich Dessauer, *Philosophie der Technik. Das Problem der Realisierung*, Bonn: Cohen, 1927.

Značajna pitanja o određenju sfere tehnike postavljaju i predstavnici filozofske antropologije, kao što su Arnold Gelen (*Arnold Gehlen*) i Helmut Plesner (*Helmuth Plesner*), novokantovci, poput Ernsta Kasirera (*Ernst Cassirer*) – u okviru svoje teorije simbola – kao i Martin Hajdeger (*Martin Heidegger*), koji tehniku shvata kao način bića, odnosno određeno egzistencijalno ustrojstvo čoveka. Naposljetku, tehnički napredak – ali i katastrofe 20. veka – iziskuje sve diferenciraniji pogled na tehniku i tehnički razvoj, te se filozofija tehnike posledično diferencira u različite stavove i pristupe koji obuhvataju ontološke, sociološke, antropološke i druge poglede na tehniku.

Maksa Benzea i Kristofa Hubiha, na koje ovde hoćemo da skrenemo pažnju, osim bavljenja filozofijom tehnike, povezuje i njihova institucionalna povest. Naime, i Benze i Hubih su jedan, verovatno i najvažniji deo svoje univerzitetske karijere proveli na Univerzitetu u Štutgartu (Benze od 1949. do 1978, a Hubih od 1997. do 2010. godine). Benze se na filozofskoj sceni pojavljuje već tridesetih godina prošlog veka, i na sebe skreće pažnju filozofskim radovima koji se dotiču teorije nauke, logike, estetike i semiotike, odnosno pokušaja integracije prirodnih nauka, estetike i filozofije. Njegov projekat egzistencijskog racionalizma, kojim ćemo se u nastavku detaljnije baviti, predstavlja osobeni

spoj naučnotehničkog racionalizma i egzistencijalističkih filozofskih momenata. Njegovi počeci sežu još u tridesete godine, kad je nastojao da poveže filozofiju s matematikom, semiotikom i estetikom. Veoma rano uočava značaj informatičkih tehnologija, a svoje refleksije o tehničkom karakteru i potencijalima računara uključuje u redefinisanje estetike, to jest prvenstveno u kritiku tradicionalnih predstava o književnosti.

Kristof Hubih pripada relativno novijoj generaciji nemačkih filozofa, koja se na filozofskoj sceni pojavljuje osamdesetih godina prošlog veka. Hubih će se prvenstveno baviti pitanjima praktične filozofije s naglaskom na etici razboritosti i primenjenoj etici, hermeneutici, čemu će se sve više pridruživati razmatranja o filozofiji tehnike i kulture, odnosno tehničke kulture, pri čemu će se pitanje tehničkog gotovo poistovetiti s pitanjem medijalnosti tehničkih sredstava. Ipak, osnovni pojam Hubihovih filozofskih razmatranja jeste pojam mogućnosti, odnosno sva razmatranja u pomenutim oblastima polaze od filozofskih pitanja ophođenja s mogućnostima i vraćaju se tim pitanjima.

U svom izlaganju *Maks Benze: matematički egzistencijalizam* (*Max Bense: Mathematischer Existentialismus*), Hubih će odbaciti tezu o redukcionističkoj crti Benzeove filozofije, prema kojoj ona, polazeći od svojih informaciono-tehničkih pretpostavki, svodi, na

primer, umetnička dela na njihove formalne strukture.<sup>3</sup> Prema Hubihu, takva vrsta informacijsko-tehnološkog modeliranja estetskog izraza kakvu nalazimo kod Benzea – zapravo izoluje osnovu za semiotičku analizu, što ga čini kompatibilnim s poetikom koja se oslanja na klasični pristup duhovnih nauka.<sup>4</sup> S obzirom na svoj egzistencijalistički momenat, Benzeov racionalistički pristup bavi se svetom života kao sferom mogućeg oblikovanja, formiranja novih egzistencijskih modifikacija nauke, estetike i filozofije koja će biti adekvatna i produktivna u novom svetu tehnike. U toj meri, Benzeova filozofija tehnike korespondira s Hubihovim razmatranjima tehnike kao „umeća mogućeg“, u okviru kojih se pokušava prevazići nereflektovani tehnicitet i tehnomorfizam našeg odnošenja prema svetu i ostvariti uvid u mogućnosti oblikovanja tehnike koji neće cirkularno biti određen tehnomorfnim predstavama, već će reflektovati našu vlastitu poziciju prema mogućnostima našeg odnošenja prema tehnici.<sup>5</sup>

---

<sup>3</sup> Christoph Hubig, „Max Bense: Mathematischer Existentialismus“, u Ulrich Sieber (ed.), *Zum Gedenken an Max Bense. Reden und Texte an seinem 90. Geburtstag*, Stuttgart: Universität Stuttgart, 2000, str. 26–36.

<sup>4</sup> Isto.

<sup>5</sup> Christoph Hubig, *Die Kunst des Möglichen. Grundlinien einer Philosophie der Technik, Band 1: Technikphilosophie als Reflexion der Medialität*, Bielefeld: Transcript Verlag, 2006; Christoph Hubig, *Die Kunst des Möglichen. Grundlinien einer Philosophie der Technik*,